

Seksuaalvähemustesse kuuluvate vanemate lapsed ja pered: süstemaatiline ülevaade ja metaanalüüs

Seksuaalvähemuste hulka kuuluvate vanemate peredes kasvavate laste arv on suurenenud. Kuigi suhtumine seksuaalvähemustesse on üldiselt paranenud, käib nendes peredes laste kasvatamisega kaasas palju vastuolusid ja teadmatust. USA-s korraldati süstemaatiline ülevaade eesmärgiga sünteesida tõendeid erinevuste kohta peredes, kus vanemad kuuluvad seksuaalvähemuste või heteroseksuaalsete hulka, ning määratleda perede kehvade näitajate selged riskifaktorid.

Seksuaalvähemuste hulka kuuluvad lesbid, geid, biseksuaalsed, transsoolised, kväär-, interseksuaalsed, sooliselt mittekonformsed inimesed ja teised, kelle seksuaalne orientatsioon või sooline ideet ja reproduktiivne areng on väljaspool kultuurilisi, ühiskondlikke või füsioloogilisi norme.

Varasemates uuringutes on leitud, et lesbi- ja geivanemate kasvatatud lastel ei ole olulisi negatiivseid tulemusi (nt emotsionaalse funktsioneerimise või stigmatiseerimise osas) võrreldes teiste lastega. On leitud, et geivanemate lastel on mõned

psühholoogilise kohanemise valdkonnad paremini arenenud kui heterovanemate lastel. Samas on leitud ka vastukäivaid andmeid, et seksuaalvähemustesse kuuluvate vanemate lastel on halvemad tulemused mõnes valdkonnas, nagu tervis, haridus või mähkmevahetamine.

Süstemaatilise otsinguga leiti 43 artiklit. Kolmes uuringus leiti, et seksuaalvähemuste hulka kuuluvate vanemate lastel on samasugune tõenäosus nagu heterovanemate lastel kasvada üles terve ja hästi kohanenuna. Kahes uuringus leiti, et vähemuste lastel on rohkem emotsionaalseid probleeme kui heterovanemate lastel. Sünteesiga ilmnis mitmeid olulisi leidusi laste soorollikäitumise ja sooidentiteedi/seksuaalse orientatsiooni kohta. Näiteks olid lesbivanemate peredes kasvanud pojad vähem maskuliinsed kui gei- ja heterovanemate peredes, kuid tüdrukute käitumises polnud erinevusi. Võrreldes heteroseksuaalsete vanemate peres kasvanud lastega oli seksuaalvähemuste hulka kuuluvate vanemate lastel väiksem tõenäosus areneda heteroseksuaalseks.

Meta-analüüsi haarati 16 uurin-gut. Kvantitatiivse analüüsiga selgus, et seksuaalvähemuste hulka kuuluvate vanemate peredes kasvavad lapsed on psühholoogiliselt paremini kohanenud ja neil on paremad vanema-lapse suhted kui heteroseksuaalsetes peredes. Samas ei leitud statistiliselt olulist erinevust paarisuhtega rahulolu, vanemate vaimse tervise, vanemlusega kaasneva stressi või perede funktsioneerimise osas.

Seega oli suurem osa perede näitajaid seksuaalvähemuste ja heteroseksuaalsete vanemate perede lõikes sarnased ja mõnes valdkonnas seksuaalvähemustesse kuuluvate perede lastel veidi paremadki. Vanemate kuulumine seksuaalvähemuste hulka ei ennusta laste arengut. Kehvasid perede tulemusi ennustasid stigma ja diskrimineerimine ja kehv sotsiaalne toetus. Seega tuleb laste olukorra parandamiseks kõiki peresid võimalikult toetada.

Allikas
Zhang Y, et al. Family outcome disparities between sexual minority and heterosexual families: a systematic review and meta-analysis. *BMJ Glob Health*. 2023 Feb;8(3):e010556. doi: 10.1136/bmjgh-2022-010556.

SARS-i põdenute tervis 18 aastat hiljem

Hiinas uuriti SARS-CoV-1 põdenud patsientide pikaajalisi tervisetulemeid. Tulemused on mõnevõrra üllatavad.

Hiinas Haihe haigla jälgimisuuringu osales 14 tervishoiutöötajat, kes põdesid SARS-koroonaviirust ajavahemikus 20. aprill 2003 kuni 6. juuni 2003.

Kaheksateist aastat pärast põdemist uuriti SARS-i põdenuid, kasutades küsimustikke sümptomite ja elukvaliteedi kohta, samuti tehti neile objektiivne läbivaatus, laboratoorsed analüüsid, kopsufunktsiooni uuringud ja kopsude kuvauuringud. Omavahel võrreldi 18 ja 12 aastat pärast põdemist korraldatud uuringute tulemusi. Kontrollisikud olid sama haigla tervishoiutöötajad, kes ei olnud SARS-i põdenud.

SARS-i põdenute kõige sagedasem sümptom 18 aastat hiljem oli väsimus, kusjuures peamised tagajärjed olid osteoporoos ja reieluue nekroos. SARS-i põdenutel olid kontrollisikutega võrreldes oluliselt kehvemad hingamisfunktsioonid ja puusaliigese funktsiooni skoorid. Füüsiline ja sotsiaalne toimetulek 18 aastat hiljem oli paranenud võrreldes sellega, mis oli olnud 12 aastat pärast põdemist, kuid see püsis endiselt halvem kui kontrollisikutel. Uuritavate emotsionaalne ja vaimne tervis olid täielikult taastunud. Kopsukahjustused KT-uuringul püsisid 18 aastat hiljem muutumatuna, eriti parema ülemise ja vasaku alumise sagara kahjustuste korral. Multi-oomilised plasmaanalüüsid näitasid aminohape-

te ja lipiidide metabolismi häirumist, peremeesorganismi intensiivistunud immuunreaktsioone bakterite ja väliste stiimulite suhtes, B-rakkude aktivatsiooni ja CD8+ T-rakkude suurenenud tsütotoksilisust, kuid ka CD4+ T-rakkude antigeeni esitlusvõime kahjustumist.

Kuigi SARS-i põdenute tervisenäitajad paranesid jätkuvalt ka pärast 12 aasta möödumist põdemisest, kannatasid nad 18 aastat hiljem endiselt väsimuse, osteoporoosi ja reieluue nekroosi all, mis võib olla seotud metaboolsete häirete ja immunoloogiliste muutustega.

Allikas: Li K, et al. Multiomic characterisation of the long-term sequelae of SARS survivors: a clinical observational study. *EClinicalMedicine*. 2023 Apr; 58: 101884. doi: 10.1016/j.eclinm.2023.101884.

iStock

Kas e-sigaretid on lastele hüppelaud püsiva suitsetamise juurde?

Paljud uuringud on leidnud, et e-sigarette suitsetavad noored hakkavad tõenäoliselt hiljem ka sigarette suitsetama, kuid on ebaselge, kas see uus harjumus kestab lühiajaliselt või kogu elu. Uus uuring viitab, et noorukite protsent, kes hakkab pärast veipimist sigarette suitsetama, on madal, ja need, kes hakkavad suitsetama, ei jätkka tõenäoliselt seda pikaajaliselt.

Analüüsi pikaajalise uuringu Population Assessment of Tobacco and Health (PATH) mitme laine andmeid aastatest 2015–2019. Osalejate hulgas oli 8671 last ja noort vanuses 12–17 aastat. Kogu teismeliste hulgast hakkas sigarette suitsetama ligikaudu 4%, kuid järgneva kolme aasta jooksul jätkas suitsetamist

2,5%. Veipinud noortest hakkas sigarette suitsetama 6% ja nad jätkasid suitsetamist järgmise kolme aasta jooksul. Sama kehtis 1% mitteveipinute kohta.

Õnneks oli nii veipijatest kui ka mitteveipijatest teismelistel suur tõenäosus pärast suitsetamisega eksperimenteerimist sellest hiljem loobuda, samuti oli näha, et igas järgnevas uuringulaines oli suitsetajate hulk eelmisest väiksem. Kuigi suitsetajate osakaal teismeliste seas oli võrdlemisi väike, oli e-sigarette tarvitanud noortel 81% suurem tõenäosus kolm aastat hiljem sigarette suitsetada võrreldes e-sigarette mittetarvitanutega.

Varasemad uuringu PATH andmeid kasutanud tööd on näidanud, et

e-sigarette kasutavad noorukid hakkavad sigarette suitsetama kuni 3,5 korda tõenäolisemalt kui mitteveipijad ning et nad võivad ka jätkata mõlema toote kasutamist.

Seega on e-sigaretide suitsetamine seotud tavaliste sigarettide suitsetamisega ja e-sigareti kasutajate seas on endiselt suitsetamise alustamise oht. Uuring ei peegelda pandeemiaaegseid muutusi noorte tervisekäitumises. Näib, et vähemalt USA-s on noored pandeemia ajal hakanud rohkem e-sigarette ja tubakat tarvitama.

Allikas: Sun R, et al. Association of Electronic Cigarette Use by US Adolescents With Subsequent Persistent Cigarette Smoking. JAMA Netw Open. 2023 Mar 1; 6 (3): e234885. doi: 10.1001/jamanetworkopen.2023.4885.

Koostas **PIRET ROSPU**, perearst, Tabasalu Perearstikeskus